

В И С О Л

ТАКРИЗ

Деразалар бир-бир сўнар,
Укуга чўмар уйлар.

Ғафат менга уйку бермас,
Қалбга қамалган куйлар!

Бу мисралар шоир Абдулла Шернинг биринчи шеърли тўплами: «Кўклама табассуми» дан ўрин олган. Нихоят, биз орақиб-кутган, шоир «Қалбига қамалган куйлар» билан учрашишга, унинг беғубор оҳанглири, тасвирларида ҳаёлга чўмишга, завқланишга муяссар бўлдик. Ғафур Ғулом номидаги адабиёт ва санъат нашриёти шоирнинг иккинчи шеърли гулдастаси «Алёр»ни ўқувчиларга тақдим этди.

«Алёр» майин куйга ўхшаб мисраларнинг муסיқийлиги билан шеърларининг содда ва тиникилиги билан, энг муҳими тасвирланаётган ҳолатнинг, воқеа ёхуд манзара-нинг аҳдлтилиги, аниқ тасвири билан шеърхонни хушнуд қилади.

Абдулла Шер ижодининг кўпгина ёш шоирларимиз шеърларида фарқи шундаки, у сўзлар воситасида, ҳеч қандай жимикимиздорсиз, беҳудла ҳайқирисиз, ўз юрак сўзларини самимий ифодалай олган. «Алёр» тоҳ сизни «ағдй йил кечасида ҳавллар оғушида алёр айтаётган дўстлар доврасига», тоҳ «ўзалиқда тенги йўл, ои каби ягона юрт—Ўзбекистон кучоғига», ёхуд «Татьянанинг майин сени... Пушқиннинг энагаси бўлган Россиянинг корли ўрмон-ларига бошлайди.

Юқорида айтганимиздек Абдулла Шер содда сўзлар орқали образ яратди, фикр юратди. Шу боисдан ҳам унинг шеърлари ўқувчига тез этиб боради, маъмуи ёки қандайдир символ деб аталмиш пардали ғаллар орасида, шеърхон нима қиларини билмай ўралашиб қолмайди.

Мана, тўпلامдаги биринчи шеърнинг куйидаги мисралари тинглайлик:

От қўмай... ҳаёт отим бу,
Зулматларин ёрб уюлар.
Гарчи ўзи ўтиб кетару,

Қанотининг бўрони қолар.

Умр ҳақидаги бу мисралар сизни ҳаёлга толдиради, «Гарчи ўзи ўтиб кетару, қанотининг бўрони қолар...» Сиз ҳам босиб ўтган умр йўлинига назар ташлайсиз, ўзингиз қолдирган изларни эслаб жилмайиб кўйсиз. Тўплам мана шундай кишини ўйлантиб қўяди, жилмайтирадиган ёки хўрсинтирадиган мисралар билан шеърхон қалбига ўрнашади.

Яна Абдулла Шер шеърларининг ўзига хослиги шундаки, у образлар, манзаралар орқали фикр юратди, унинг ташбеҳлари содда ва самимий, шекл ва мазмун уйғунлигида юзага келади. «Россия» шеърдаги, «Чана учар, қор қўчади уфқда, Ок қозоғда кичради бир нуқта» мисраларини эсланг. Қанчалик содда, айни пайтда тиник манзара. Қорлар қолланган кенг ялангликда чана учиб бораётган, у узоклашган сари қозоғдаги нуқтадаги кичрайиб, хиралашиб боради. Бу чиройли манзара кўз олдингизда суратдаги гавдаланади. У реал воқеаликни айни ўзидай қилиб шеърли манзаралар яратди. Шунингдек тўпلامдаги «Ёмғир ёғар», «Куртларнинг гўдак тушида», «Навбахор сурати», «Кишлоқ йўлида», «Бир тегирмон сув оқар», «Кунлар», «Қирол Лир», «Бухорон», «Болаликнинг сўнги қўшиғи» сингари шеърлар ҳам тиникилиги, мисраларнинг самимийлиги билан ажралади тўради.

Шоир «Садокат» сарвлахали шеърда: «Мен қаберик, дурбунни кўздан нари суриб, ортингма боқам бугун, олеа юрмоқлик учун»,— дейди. Дароқе, «Алёрдан бугунги кўр нафаси эсиб турган, замондошларимизнинг орзу—истагини, ҳаяжонини тасвирловчи шеърлар билан бир қаторда ўтмиш манзаралари ифода қилинган назмлар ҳам

ўрин олган. Бу ўринда тўп-ламдаги яқин ўтмиш, уруш фожиаларини тасвирловчи шеърлар тасвирчанлиги билан ажралаб туради. Айниқса «Йикки аёл ҳақида қўшиқ» шеъри инсон руҳининг нозик кечинмалари картинасидир. Бу шеър фронт орқасида, со-вуқ изгирида, қўлларини чаноклар тилиб моҳнат қилаётган ўзбек аёлларининг тақ-дирини, изтиробларини очиб ташлайди. Аёлларнинг бири она, тоғдан—кечгача моҳнат қилиб, тунари мижжа қокмай, урушга кетган ўғлини кутади. Бири келин, ҳали тўйиб қўла олмаган, унга бир умр йўлдош бўлган одамини—йигирма ёшлик йигитни, со-чларига оқ ораласа ҳам ту-нари мижжа қокмай эшикка қаради. Шеър чўқур лирикизм билан икки аёлнинг матонатни, неқбин умидини сўзлаб, куйи-даги мисралар билан яқунла-нади:

Улар ҳануз кулар,

мардона,—
Ватан шарафига умрини этиб,
Йигирмадан ошолмаган

йигитни
Олис бир ўлкага чирой
бахш этиб,
Лолага айланган умидан...

Бу шеърни шоир минглаб ўзбек хотин-қизларининг уруш тўфайли не-не жафо-лар чекканини, шу икки аёл образида умумлаштириб ти-пик характер яратди. Яна урушнинг қора қилмишини очиб ташловчи шеърлардан бири «Осмонга учгим кела-ди» деб бошланади. Шоир юқоридаги шеърда уруш жафосини чекканлар образини яратса, бу шеърда эса уруш нималигини билмаган, кенжа алодиннинг қайфиятини тас-вирлайди.

Лирик қаҳрамон шунчалик бахтиёрки, у осмонга учгиси, қамалакни қучгиси келади. Аммо у шундай бахтиёрлик-

ни инъом қилган, унинг ос-монга учуши, қамалакни қучиши учун жонини фидо қилган: акаларнинг, тоғала-рининг, оталарининг, бобола-рининг хотирасини сира унут-майди.

Бу ҳолат ёшларимизни яна ҳам эҳтиёткорликка, қўла уруш оловини ёқмоқчи бўла-ганларга қарши курашга чор-лайди.

«Алёр» нинг мавзу доира-си жуда кенг. Шоир ўз кўзи билан қўрган воқеалар, ҳоди-салар, тақдирлар, эшитган хотираларини ҳаяжонланиб шеърга солади. Китобдаги ҳар бир шеърнинг ўз салмо-ғига қараб шакли, муסיқаси бор. Абдулла Шер шеърлари-нинг жонди киши омилилари-дан яна бири — муסיқийли-кдир. Ахир музика шеърни эмас, шеър музикани яратди. Шунинг учун ҳам шоир оҳан-дорликка қатта эътибор бера-ди. Масалан «Болаликнинг сўнги қўшиғи» шеърини олиб кўрайлик. Мисралар муסיқа-сининг ўзи шеърхонни олис хотираларга, болаликнинг бе-ғубор кучоғига, эрталар, до-стонлар оламига бошлайди.

Аммо шоирнинг баъзи шеър-ларидо фикр ва туйғу уйғун-лиги еттишмайди. Гоҳида шоир оҳангга эътибор бериб, фикр-ни хиралаштириб қўяди. Ма-салан «Мунгли дотор...» деб бошланадиган шеър ҳам худ-ди «Болаликнинг сўнги қўши-ғи» каби оҳандор ва майин. Лекин, негадир у «Болалик-нинг сўнги қўшиғидаги» ўқу-вачни ҳаяжонлантирмайди, шун-чаки ўқиб қўла қолмас, туйғу-лар қўрмайди. Чунки, шоир бу шеърни эхтирослар қўр-шовида эмас, балки ақлнинг тиги билан яратган.

«Алёр» Абдулла Шернинг иккинчи дадил қадами. Уйлай-мики, шоир кейинги китобла-рида бизни яна ҳам бақувват, давр шиддатини ақс эттирган асарлари билан хўрсанд қила-ди.

Тиллак ЖўРА,
ТошДУ аспиранти.